

Zapadni Balkan može igrati važnu ulogu u maksimiziranju uticaja Evropskog zelenog dogovora - ali će EU morati da pronađe načine kako da ove zemlje u potpunosti uključi. Ovog meseca, Evropska komisija je pokrenula svoju vodeću ekonomsku politiku: Evropski zeleni dogovor. Njegovo ispunjenje dovelo bi Evropu do klimatske neutralnosti do 2050. godine, dok bi ekonomije Evropske unije proizvodile neto nulte emisije ekvivalenta CO₂ do tog datuma. Komisija se obavezala da će istražiti načine za povećanje cilja EU u pogledu smanjenja za 2030. godinu na bar 50% i čak pokušati da se približi cifri od 55%. Trenutni cilj je 40%.

Da bi postigla ovaj novi, ambiciozniji cilj, EU mora primeniti širok spektar konvencionalnih, ispitanih, radikalnih i razarajućih ekonomskih i političkih rešenja. Intervencije koje bi mogle da usmere evropsku ekonomiju ka cilju od 55% uključuju brzu primenu tehnoloških inovacija, povećanje sredstava za istraživanje i razvoj (I&R), redefinisane strategije javnih finansijskih institucija i integriranje tržišta električne energije. Cilj je takođe povezan sa iskazanim ambicijama EU oko globalne konkurentnosti. Teorija na kojoj se sve ovo zasniva je da će putem tranzicije sa niskom emisijom CO₂ modernizovati evropska industrija, stvoriti nova visokokvalitetna radna mesta i povećati rekord evropskih istraživanja i razvoja i inovacija, koji je trenutno pomalo na klimavim nogama, posebno u poređenju sa Sjedinjenim Državama, Japanom - i u sve većoj meri, Kinom.

Sve to će neizbežno uticati na zemlje zapadnog Balkana, Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Kosovo, Crnu Goru, Severnu Makedoniju i Srbiju. Ali, ostvarivanje istinskih transformacionih promena trebalo bi da podrazumeva i uključivanje ovih zemalja u što moguće većoj meri u te ambicije. Takav obostrani interes može ponuditi dobre osnove za dogovor između njih i EU, koji u potpunosti uključuje zemlje Zapadnog Balkana.

Zapadni Balkan ima atraktivna sredstva za podršku evropskoj energetskej tranziciji.

Postoje najmanje četiri razloga za razmatranje takvog dogovora. Prvo, energetske sistemi Zapadnog Balkana su već delimično integrisani u sisteme EU. Ova integracija je postavljena da se širi bez obzira na to. Drugo, Zapadni Balkan ima velike, razvijene kapacitete za obnovljive izvore energije kao i dalji potencijal da doprinese evropskim ciljevima na smanjenju CO₂. Treće, region ima značajan razvijeni hidroenergetski kapacitet, što je i dobra mogućnost za angažovanje obnovljivih izvora energije i nudi potencijal za skladištenje velikih količina energije. I konačno, izlazak Zapadnog Balkana izvan evropskog zelenog dogovora mogao bi dovesti do razlike u ceni električne energije sa zemljama EU, zbog veće cene CO₂ u EU, koja u susjedstvu izostaje.

Zapadni Balkan ima atraktivna sredstva za podršku evropskoj energetskej tranziciji: velike

površinske kopove uglja sa odličnom mrežnom infrastrukturom koja se može koristiti za industrijsku solarnu energiju; niži troškovi rada; inženjerske veštine; i geografsku blizinu naprednih industrijskih ekonomija sa velikom potražnjom energije. Uz prave podsticaje, ova sredstva mogu privući investicije u novi talas industrija sa niskim udelom emisije CO₂ i dodatno doprineti evropskoj industrijskoj tranziciji.

EU bi mogla da rasporedi nekoliko formata međunarodne saradnje kako bi se Zapadni Balkan uključio u evropski zeleni dogovor. Među njima su Energetska zajednica, Evropska mreža operatora prenosnog sistema za električnu energiju, Savet za regionalnu saradnju, Energetska povezanost centralne i jugoistočne Evrope, Berlinski proces i drugi. Svaki od njih donosi vrednost i alate da bi se ovo postiglo, kao i za usmeravanje regiona ka razvoju savremenih industrija sa niskom stepenom emisije CO₂ i visokom dodatom vrednošću. Međunarodne finansijske institucije poput Evropske investicione banke, EBRD i Svetske banke ključne su za razvoj regiona. Većina njih prati snažne klimatske politike. Nedavno je Evropska investiciona banka - najveća banka zajmodavac na svetu - brendirala „evropsku klimatsku banku“, povukla se iz ulaganja u projekte fosilnih goriva i najavila da će „sve aktivnosti finansiranja uskladiti sa ciljevima Pariskog sporazuma od kraja 2020. godine“. Ako EU želi da maksimizira uticaj Evropskog zelenog dogovora i učini ga ekonomski privlačnijim za sve vlade, trebalo bi da uključi Zapadni Balkan kao jednu od strana i obezbedi da njegove zemlje budu deo pregovaračkog procesa. Na ovaj način EU neće samo voditi region ka ciljevima definisanim za 2030. i 2050. godinu, već će moći i da izvuče maksimalnu vrednost koju Zapadni Balkan može da ponudi. Ovo će Evropski zeleni dogovor učiniti odgovarajućim dogovorom, koji je zasnovan na jasnom obostranom interesu u kojem Balkan neće zauzeti uobičajenu ulogu sledbenika politike i nevoljnog sledbenika propisa, već će umesto toga imati aktivan doprinos.

Ova transakciona strana integrisanja Zapadnog Balkana u Evropski zeleni dogovor ubrzaće tranziciju regiona, ali bi takođe mogla povećati šanse za uspeh klimatske agende EU za nisku emisiju CO₂ širom kontinenta. EU bi trebalo da pregovara o ovoj vrsti dogovora sa Zapadnim Balkanom na osnovu doprinosa i sredstava koje bi šest zemalja moglo da obezbedi.

Da bi se to postiglo, same države Zapadnog Balkana trebalo bi da se udruže i formiraju vladinu pregovaračku grupu. Trebali bi osnovati međunarodni tim za tehničku pomoć koji bi pregovaračima pomogao da procene sredstva čiste ekonomije u regionu i identifikuju ekonomski najpovoljnije puteve ka brzom smanjenju gasova sa efektom staklene bašte. U svom govoru Evropskom parlamentu u svojstvu vršioca dužnosti predsednika Evropske

komisije, Ursula fon der Leien je izričito naglasila da će voditi „geopolitičku komisiju“. Angažovanje Zapadnog Balkana u razvoju i pregovaranju o vodećoj ekonomskoj politici EU biće važan deo rešavanja bezbednosti ovog ranjivog regiona. U partnerstvu će EU i zemlje Zapadnog Balkana biti u mogućnosti da naprave opipljivu i političku razliku u regionu koji je trenutno izvan granica EU, ali je ipak u srcu Evrope.